

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ
JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı: 3

Eylül-2024

MAKALE BİLGİLERİ

Elit Bir Müşrik: Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a Karşı Mücadelesi

An Elite Polytheist: Walîd b. Mughîra's Struggle Against Islam

Bu makale, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalında yapılan "Velîd b. Muğîre ve İslâm Karşıtlığı" konulu yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Ayrıca çalışma, TÜBİTAK'ın 2210/B Yurt İçi Sosyal Bilimlere Geçiş Yüksek Lisans Burs Programı kapsamında sağladığı destekleri neticesinde tamamlanması mümkün olmuştur.

YAZAR

Şerife DİKMEN

YL, Süleyman Demirel Üniv. Sosyal Bilimler Enst.

serifedikmen4215@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2782-3376

İsmail Hakkı GÖKSOY

Prof. Süleyman Demirel Üniv. İlahiyat Fak. İslam Tarihi Anabilim Dalı

ismailgoksoy@sdu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2976-0567

<http://doi.org/10.5281/zenodo.12518152>

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 20.06.2024

Makale Kabul Tarihi: 02.08.2024

Sayfa Aralığı: 628-667

ÖZET

Mekke'nin sosyal ve siyasi yapısında etkin bir rol oynayan Velîd b. Muğîre, İslâm'ın ilk yıllarında Müslümanlara karşı mücadelede öne çıkan figürlerden biridir. Zenginliği, şiir bilgisi ve geniş aile yapısı ile tanınan Velîd, Kur'ân'ın indiği dönemde Mekke toplumunda önemli bir konuma sahipti. İki yüz civarında Kur'ân ayetinin onunla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilmesi, onun İslâm karşıtlığındaki etkisini göstermektedir. Ayrıca, "Kur'ân bu iki adamdan birine inmeliydi" ayetinde zikredilen iki kişiden biri olarak, dönemin diğer önemli liderleriyle birlikte İslâm'ın Mekke döneminde karşılaştığı engellere dair önemli bir perspektif sunmaktadır. Ebû Cehil'in hem amcası hem de onun akıl hocası olarak onun İslâm'a karşı direnişindeki rolü daha da belirginleşir. Mekke'nin meclisi konumundaki Dârünnedve'nin lideri olarak ve 12 bin dinardan fazla servetiyle çeşitli Arap kabilelerinin bedevi şiirlerine bile konu olan Velîd, Mekke'nin sosyal ve siyasi yapısında merkezi bir rol oynamıştır. Bu çalışma, Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a karşı mücadelesini ve bu mücadelenin altında yatan nedenleri, onun kişisel özellikleri ve toplumdaki konumunu ele almaktadır. Bu bağlamda çalışma İslâmiyet'in ilk yıllarındaki İslâm karşıtlığı tepkisine ve İslâm Tarihi'nin en erken dönemine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Hz. Muhammed, Velîd b. Muğîre, İslâm Karşıtlığı, Mekkeli Müşrikler.

ABSTRACT

Walid ibn Mughira played an influential role in the social and political structure of Mecca, emerging as a prominent figure in the opposition against Muslims during the early years of Islam. Known for his wealth, poetic knowledge, and extensive family network, Walid held a significant position in Meccan society during the time of the Quran's revelation. The association of around two hundred Quranic verses with him, either directly or indirectly, highlights his impact on the resistance to Islam. Furthermore, as one of the two men about whom it was said, "The Quran would have been revealed to one of them" he offers a crucial perspective on the challenges faced by Islam during its Meccan period, alongside other key leaders of the time. As the uncle and advisor of Abu Jahl, Walid's role in the opposition to Islam becomes even more pronounced. As the leader of Dar al-Nadwa and with a fortune exceeding 12 thousand dinars, which made him a subject of

Bedouin poems of various Arab tribes, Walid played a central role in the social and political fabric of Mecca. This study deals with Walid b. Mughira's struggle against Islam and the reasons underlying his struggle, his personal characteristics and his position in society. In this context, it aims to shed light on the anti-Islam reaction to Islamic religion in its early years and the earliest period of Islamic history.

Keywords: Islamic History, Prophet Muhammad, Walid ibn al-Mughira, Opposition to Islam, Meccan Polytheists.

GİRİŞ

İslâm'ın doğuşu ve yayılışı sürecinde, çeşitli bireyler ve topluluklar yeni dini hareketi farklı tepkilerle karşılamışlardır. Bu tepkiler, İslâm'ın mesajını kabul edenlerden, onu reddedenlere ve hatta aktif olarak ona karşı mücadele edenlere kadar geniş bir yelpazede yer almıştır. Bu bağlamda, İslâm karşıtlığı gösteren önemli figürlerden biri de Velîd b. Muğîre'dir. Kureyş kabilesinin reisi olarak Velîd b. Muğîre, hem Kureyş'in önde gelen zenginlerinden biri hem de döneminin siyasî ve sosyal yapısında etkili bir şahsiyettir.

Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a olan karşıtlığı, sadece dini ve ideolojik bir çatışmanın ötesinde, ekonomik ve sosyal sebeplerle de bağlantılıdır. Velîd'in zenginliği ve toplum içindeki nüfuzu, İslâm'ın yayılmasının onun konumunu tehdit edeceği korkusunu beraberinde getirmiştir. Bu durum, onun İslâm'a karşıtlığının temel dinamiklerini anlamak için önemlidir.

Bu araştırma, Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a karşı duruşunu ve bu duruşun arkasındaki motivasyonları anlamaya yönelik literatürde mevcut olan bilgiler ile yeni bulguları bir araya getirerek, kapsamlı bir analiz sunmayı hedeflemektedir. Literatürde, Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a karşı mücadeledeki stratejileri ve söylemleri üzerine çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, bu çalışmalar genellikle yüzeysel kalmakta ve olayların arkasındaki nedensel ilişkileri derinlemesine incelememektedir. Dolayısıyla bu araştırma, Velîd b. Muğîre'nin eylem ve söylemlerini merkeze alarak, onun İslâm'a karşı geliştirdiği stratejilerin detaylı bir analizini yapmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda hem klasik İslâm Tarihi kaynaklarından hem de modern akademik çalışmalardan faydalanılacaktır.

Bu makale, Velîd b. Muğîre'nin İslâm karşıtlığını tarihsel ve sosyo-ekonomik bağlamda incelemeyi, konuyla ilgili mevcut bilgi birikimine katkı yapmayı ve Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a karşı mücadeledeki rolünün daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktadır. İlk olarak Velîd b. Muğîre'nin hayatı ve Kureyş kabilesi içindeki rolü ele alınacak, ardından onun İslâm'a karşı tutumu ve bu tutumun nedenleri detaylandırılacaktır. Son olarak Velîd'in İslâm karşıtı faaliyetlerinin İslâm'ın erken dönemindeki yayılma sürecine etkileri değerlendirilecektir.

Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a karşı duruşu, sadece bireysel bir muhalefet örneği olarak değil, aynı zamanda İslâm'ın Mekke'deki erken dönem mücadelelerinin bir yansıması olarak da önemli bir araştırma konusu teşkil etmektedir. Bu bağlamda, Velîd'in tutumunun anlaşılması, İslâm tarihinin bu kritik dönemine dair daha geniş bir perspektif sunacaktır.

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışma, Velîd b. Muğîre özelinde bir analiz yaparak onun İslâm karşıtı eylemlerini ve söylemlerini derinlemesine incelemektedir. Sosyal bilimlerin yorumlayıcı ve açıklayıcı yöntemlerini kullanarak yürütülen bu çalışmada, olayların nasıl ve niçin gerçekleştiğini ve bu olayların arkasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, Velîd b. Muğîre'nin eylemleri ve söylemleri, dönemin sosyo-politik ve ekonomik bağlamı içinde değerlendirilecektir.

Bu araştırmanın temel problem cümlesi, Velîd b. Muğîre'nin İslâmiyet'in ilk yıllarındaki İslâm karşıtlığı tutumu ve bu karşıtlığı yürütürken uyguladığı stratejilerini tespit etmek ve ayrıca onun İslâm karşıtlığının nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaya çalışmak olmuştur. Bu problem cümlesi doğrultusunda, Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a karşı yürüttüğü mücadelenin boyutu, bu mücadelenin sonuçları ve toplumsal etkileri detaylı bir şekilde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Aynı zamanda bu değerlendirme, İslâm'ın ilk yıllarındaki Mekke'deki toplumsal dinamikleri ve muhalefetin rolünü anlamamıza katkı sağlayacaktır.

1. VELİD B. MUĞİRE’NİN HAYATI

1.1. Ailesi ve Nesebi

Velîd b. Muğîre’nin tam künyesi, Ebû Abdişems Velîd b. Muğîre b. Abdillâh el-Mahzûmî olup, yaklaşık 530 yılında doğduğu bilinmektedir (Fayda, 2013: XLIII, 33). Babası Muğîre, Mekke halkı içerisinde saygın ve önemli bir yere sahiptir. Mahzûmoğulları, Mekke’deki Kureyş kabilesinin üç güçlü kolundan biridir ve Hz. Muhammed’in atalarının bulunduğu Abdümenâfoğulları ile uzun süredir rekabet içindedir (İbn İshak, 1976: 191). Bu rekabet, Mahzûmoğulları’ndan Ebû Abdişems künyeli (Belâzurî, 1992: I, 140) Velîd b. Muğîre ve yeğeni Ebû Cehil lakaplı İbn Hişâm’ın İslâm’a girmemesine dahi sebep olmuştur (Kapar, 1994: 117). Mahzûmoğulları’nın reisi Velîd b. Muğîre hem Ebû Cehil’in amcası hem de onun akıl hocasıdır (Belâzurî, 1992: I, 151). Velîd b. Muğîre’nin mensubu olduğu Mahzûmoğulları kabilesi, Hz. Peygamber’in Mekke’de İslâmiyet’i yaymakla meşgul olduğu dönemde, Cahiliye döneminde sahip oldukları şan, şöhret, onur, zenginlik ve liderlik açısından ulaştıkları en yüksek seviyeyi hâlâ korumaktaydı (Fayda, 1992: 64). Mahzûmoğulları, cömertlikleriyle ünlü bir kabile idi ve ayrıca zekâ ve çalışkanlıklarıyla da tanınırlardı. Bu özellikleri nedeniyle onlara “ateş gibi sıcak” benzetmesi yapılırdı (Kapar, 2003: 402). Bu ifade, onların hem coşkulu hem de cesur olduklarını gösterir. Velîd’in babası Muğîre, cesareti ve liderliği ile tanınan biriydi ve bu özellikler Velîd’e de miras kalmıştır. Muğîre’nin çocukları Mahzûmoğulları içinde ayrı bir zümre teşkil edip zenginlik, şan ve şöhretleriyle de öne çıkmışlar “Benu’l-Muğîre” ve “el-Muğîrî” diye anılmışlardır (İbn Habîb, 2013: 84). Aile bağları ve akrabalık ilişkileri, Velîd’in Mekke’deki etkisini artırmış ve ona güçlü bir destek sağlamıştır.

Velîd b. Muğîre’nin kardeşleri içinde en meşhuru Ebû Cehil’in babası, savaşçılığı ve servetiyle tanınan Hişâm b. Muğîre’dir. Ficar Savaşları’nda Mahzûmoğulları’na Hişâm liderlik etmiştir. Hişâm öldüğünde Mekke çarşısı üç gün açılmamıştır (İbn Habîb, 2013: 171). Hişâm’ın Kureyş kabilesindeki saygın konumunu vurgulayan en önemli şey ölüm tarihinin takvim başlangıcı olarak kabul edilmesidir (İbn Kuteybe, 1960: 70). Velîd’in bir diğer kardeşi Ebû Ümeyye (Huzeyfe), Hz. Muhammed’in kayınpederi ve Ümmü Seleme’nin de babasıdır. O, özellikle cömertliği ve seyahat arkadaşlarının ihtiyaçlarını karşılamasıyla tanınan biridir. “Zâdü’r-rekb” lakabı, onun bu özelliğini vurgular ve “kervanın azığı” anlamına gelir (Kandemir, 2012: 328). Ebû Ümeyye’nin seferlere

katıldığı zamanlarda, onun cömertliği sayesinde diğer süvarilere yiyecek sağlama konusunda bir endişe duyulmazdı (İbn Habîb, 2013: 137). Bu, onun topluluk içindeki önemini ve cömertliğinin derecesini gösteren bir örnektir. Ebû Ümeyye'nin bu davranışları, onun toplum içindeki itibarını ve liderlik vasıflarını pekiştiren faktörler arasında yer alır. Ayrıca Velîd b. Muğîre'nin, Safiyye ve Hind adında iki kız kardeşi bulunmaktadır. Her ikisi de Velîd'in yakın dostu Ebû Uhayha Saîd b. el-Âs b. Ümeyye ile evlenmiştir (İbn Habîb, 2013: 327). Bu aile bağları, dönemin sosyal yapılanmasında önemli bir yer tutmakta ve Velîd b. Muğîre'nin sosyal çevresini genişleten ilişkiler olarak dikkat çekmektedir.

Mekke toplumunda Velîd b. Muğîre'nin çocuklarının sayısının fazlalığı da bir gurur ve övünç sebebi sayılıyordu. Bu kalabalıklarıyla övünme onları kabirdekileri saymaya kadar götürmüştü (Karaman ve dğr., 2023: V, 678). Onun çocuklarının sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte fazla olduğu Müddessir sûresinin onüçüncü ayetindeki “çevresinde duran oğullar lutfettim” ibaresiyle sabittir (Müddessir 74/13). Sayılarının ondan fazla olduğu tahmin edilmekle birlikte hepsi de babalarının yerini alabilecek bilgi, güç ve donanıma sahip, toplumda sevilen ve sayılan kişilerdir. Çalışmak ya da başka bir amaçla Velîd'in gözünün önünden ayrılmalarına ihtiyaçları dahi yoktur (Kurtubî, 2000: XVIII, 176). Velîd'in oğullarından üçü Müslüman olmuştur. Çocukları arasında en meşhuru Velîd'in ölümünden sonra Müslüman olup İslâm ordularının komutanlığını yapan Hâlid b. Velîd'dir. Oğulları içinde ilk Müslüman olan Velîd b. Velîd'dir. Bedir Savaşı'ndan sonra İslâm'a girmiştir (İbn Hişam, 1955: I, 321, 476). Kardeşi Hâlid'i de İslâm'a girmesi için teşvik etmiştir. Hişam b. Velîd ile kız kardeşleri Fâhite ve Fâtıma da Mekke'nin fethinden sonra Müslüman olmuştur (İbn Sa'd, 1960: VIII, 261).

1.2. Velîd b. Muğîre'nin Hz. Muhammed ile Akrabalığı

Velîd b. Muğîre'nin nesebi, Mekke'nin soylu aileleriyle olan akrabalık bağlarını güçlendirmiş ve ona toplumsal bir statü kazandırmıştır. Hz. Muhammed'in babaannesi Fâtıma bint Amr b. Âiz, Mahzûmoğulları'ndan Velîd'in babası Muğîre'nin kardeşiydi. Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib'in bir adak sonucu oğlu Abdullah'ı kurban etme riski, Muğîre'nin müdahalesiyle bertaraf edilmiştir (İbn Hişam, 1955: I, 153-154). Bu olay, kabileler arası ilişkilerin ve dini ritüellerin önemini göstermektedir. Velîd b. Muğîre'nin kardeşi Ebû Ümeyye, Hz. Muhammed'in halası Âtike ile evliydi (Fayda,

1991: IV, 73) Bu bağlantıyla Velîd, Hz. Peygamber'in eşlerinden Ümmü Seleme'nin amcası oluyordu. Ayrıca, Velîd'in eşlerinden Hâlid b. Velîd'in annesi Lübâbe es-Suğrâ, ve Hz. Peygamber'in eşlerinden Meymûne ile kardeştir (Fayda, 1997: XV, 289). Bu ağ hem ailevi hem de siyasi anlamda önemli bağlantılar içermekte ve İslâm'ın ilk dönemlerindeki toplumsal dinamikleri anlamada kilit rol oynamaktadır.

1.3. Velîd b. Muğîre'nin Ekonomik Gücü

Velîd b. Muğîre, Mekke toplumunun önde gelen ve zengin bir lideriydi. Servetinin büyüklüğü nedeniyle, insanlar onu "el-vâhid fî kavmihi" (kavmi içinde biricik) ve "Kureyş'in reyhanı" diye adlandırmıştı (Mukâtil bin Süleyman, 2006: IV, 301-302). Bu lakaplar, Velîd'in sadece zenginliğiyle değil, aynı zamanda toplumsal statüsüyle de öne çıktığını göstermektedir. Velîd b. Muğîre Mekke ile Tâif arasında sulama imkânı olan bir bahçeye sahipti ve bu bahçede yılın her mevsiminde meyve ve sebze yetişiyordu (Cevad, 1968: IV, 107). O, Aynı zamanda ticaretle de meşgul oluyordu. Onun demircilik de yaptığı belirtilir (İbn Kuteybe, 1960: 575). Velîd, Hâşimoğulları ile yarışmak için hac mevsiminde Mina'da büyük bir ateş yakar ve hacılara yemek dağıtırdı. Hâşimoğulları ile rekabet içinde olması, dönemin siyasi dinamiklerine aktif olarak katıldığına işaret etmektedir. Velîd'in hac mevsiminde Mina'da yaptığı cömertlik gösterileri, onun dini ritüelleri ve toplumsal etkinlikleri destekleme biçimini ve bu sayede toplum içindeki itibarını pekiştirme çabasını gözler önüne sermektedir. Velîd'in kimseyle tartışmaya girmeyeceği, onu öven bedevîlerin 12 bin dinardan fazla serveti olduğunu ifade ettikleri aktarılır (Süheyli, 1970: III, 80).

Velîd b. Muğîre'nin bu mal varlığı develer, kısraklar, davarlar, bahçeler, köleler ve cariyelerden oluşmaktaydı. Müddessir sûresindeki bir ayette Allah "uzayıp giden dünya nimetlerini önüne serdikçe serdim" buyuruyordu (Müddessir 74/14). O, yaz kış geliri kesilmeyen bir bahçeye sahipti ve bu mal varlığı düzenli ve sürekli gelir getirmekteydi (Kurtubî, 2000: XVIII, 178). Öte yandan her yıl yenilenen Kâbe örtüsünü bir yıl kendisi, bir yıl diğer Kureyş liderleri değiştirdi. Bu nedenle "İdlü Kureyş" (Kureyş'in dengi) lakabını almıştı ve bu örtüyü Yemen'den getirttiği kumaşlarla yapardı (Belâzurî, 1992: I, 133). Kâbe örtüsünün yenilenmesindeki rolü, onun dini kurumlarla olan ilişkisini ve Kureyş topluluğu içindeki itibarlı konumunu vurgulamaktaydı.

1.4. Velîd b. Muğîre'nin Kültürel Bilgi Gücü

Velîd b. Muğîre sadece maddi olarak değil bilgi ve kültür seviyesi bakımından da donanımlı bir şahsiyetti. O, Arap diline vâkıf ve yetenekli bir şairdi. Velîd, akıllılığı, feraseti, güzel hitabeti, gelişmiş şiir zevkiyle de Kureyş kabilesi arasında öne çıkıyordu.

Velîd b. Muğîre, Hicaz bölgesindeki siyasi otoritenin eksikliğini giderme amacıyla kabileler arasında tahkim adı verilen bir sistemle yargılama faaliyetlerinde bulunan saygın bir hakemdi. Mahzûmoğulları kabilesinin hakemi olan Velîd, “el-Adl” unvanıyla tanınırdı (İbn Habîb, 2018: 109). O, sadece kendi kabile kolunda değil, tüm Kureyş kabilesi nezdinde büyük saygı görürdü (Apak, 2012: 232-233).

Velîd b. Muğîre, kasâme usulünü uygulayan ilk kişidir. Kasâme, ölü bulunan bir kişinin katilinin tespit edilemediği veya yeterli delilin bulunmadığı durumlarda, olay yerindeki elli kişi veya şüphelinin elli akrabasının yemin ederek suçsuzluğu ispatlaması yöntemidir. Câhiliye Araplarında görülen bu uygulama, İslâmiyet döneminde de kabul edilmiş ve Hz. Peygamber'in de Medine'de vuku bulan birkaç olayda suçluları tespit etmek için uyguladığı rivayet edilmiştir (Bardakoğlu, 2001: XXIV, 528-530). Velîd'in kasâme usulünü uygulaması, onun adaletli bir hakem olduğunu ve adaleti yerine getirerek toplumsal dayanışmaya önem verdiğini göstermektedir. Hidaş b. Abdullah'ın suçlandığı bir cinayet davasında Velîd, Hidaş'ın suçsuzluğunu yeminle ispatlamasına ve diyet ödemesine hükmetmiştir (İbn Habîb, 2013: 238-239). Bu olay, Velîd'in hukuki bilgeliğini ve tarafsızlığını ortaya koymaktadır.

Velîd b. Muğîre, ayrıca hırsızlık suçunu işleyenlerin ellerinin kesilmesi cezasını Câhiliye Arapları arasında ilk kez uygulayan kişidir (İbn Kuteybe, 1960: 552). Câhiliyede hırsızlık yapana dayak, kabileden kovma, zincire bağlama gibi çeşitli müeyyideler uygulanmakla birlikte, el kesme cezasının Kureyş kabilesinde ilk defa Velîd b. Muğîre tarafından verildiği belirtilir. Bu ceza, daha sonra Maide sûresinin 38. ayetinde “Hırsızlık yapan erkek ve kadının yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah'tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin” emriyle Kur'ân-ı Kerîm ve ayrıca İslâm hukuku tarafından da benimsenmiştir. Velîd, içkiyi kendine haram kılmış ve oğullarının da içki içmesini yasaklamıştır. İçki içen oğluna sopa cezası vermesi (İbn Habîb, 2013: 237), onun disiplinli ve ahlaklı bir yaşam tarzını benimsediğini gösterir. Ayrıca, Kâbe'ye girerken ayakkabısını çıkararak ilk kişi olarak (Ezrakî, 1969: I, 165) Kâbe'ye duyduğu saygıyı fiilen ifade etmiştir.

Velîd b. Muğîre'nin yukarıda zikredilen hukuki ve ahlaki uygulamaları, onun Câhiliye döneminde bile adaletli, disiplinli ve saygılı bir lider olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nitelikleri, onun Kureyş kabilesi ve Arap toplumunda yüksek bir konuma sahip olmasını sağlamış "Kureyş'in gözbebeği ve seyyidi" (Fayda, 1992: 69) gibi lakaplarla tanınmasına neden olmuştur.

1.5. Velîd b. Muğîre'nin Siyasi Gücü

Mekke, Taif ve Yesrib/Medine şehirlerinin bulunduğu Hicaz bölgesi, Arap Yarımadası'nın kuzey ve güneyinden farklı olarak, merkezi bir otorite veya miras yoluyla devredilen hükümdarlık tanımayan, yabancı işgale uğramamış, kendine özgü bir siyasi yapıya sahipti (Hamidullah, 1980: II, 881). Kabilesel yapının ve yönetimin çok güçlü olduğu bu siyasi ortamın bir yansıması olarak, Kureyş kabilesinin siyasi ve sosyal merkezi olan Dârünnedve'de nikâh, sünnet, sözleşme, savaş hazırlığı ve ittifak müzakereleri gibi önemli işler gerçekleştirilirdi. Mekke'ye hâkim olan Kureyş kabilesinin işleri, yaş ve statü dikkate alınarak kabilesel istişareye önem verilen şûra sistemiyle yürütülürdü (Fığlalı, 1993: VIII, 555).

Kureyş kabilesindeki liderlik yapısı iki katmanlıydı. Birinci katman, yaş ve konum itibarıyla öne çıkan liderlerden oluşuyordu. Bu liderler arasında Mahzûmoğulları'nın büyüğü Velîd b. Muğîre, Ebû Uhayha b. Âs b. Ümeyye b. Abdüşems, Utbe b. Rebîa, Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib ve Abdullah b. Cüd'ân bulunuyordu. İkinci katman ise genç kuşaktan kişileri içeriyordu. Özellikle Ebû'l-Hakem Amr b. Hişâm (Ebû Cehil), Ebû Süfyan b. Harb, Nadr b. Hâris, Ukbe b. Ebû Muayt, Ümeyye b. Halef, Suheyl b. Amr, Hâkim b. Hizam, Esved b. Abdüyeğus ve Hâris b. Kays gibi genç liderler vardı. Bu ikinci nesil genç liderler, büyüklerin statüsünü tanıyıp emirlerine aykırı davranmazdı (Khanfar, 2021: 158-159). Her ileri gelen, kendi kabilesinde liderlik yapar ve kabile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılardı.

Zemzem kuyusunu bulmasıyla Kureyş'in liderliğine yükselen Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib'in vefatından sonra, liderlik konumu önce Ümeyye ve ardından da Velîd'in kabilesi olan Mahzûmoğulları tarafından ele geçirilmiştir. Abdülmuttalib'in vefatının ardından Kureyş kabilesinden üç kişinin Kâbe'nin avlusunda oturarak liderlik iddiasında bulunmuşlardır. Bu üç kişiden biri Velîd, diğerleri ise Ebû Tâlib ve Abdullah b. Cüd'ân idi (Ya'kubi, 1942: II, 10). Bu toplantıda Velîd'in liderlik arzusunu ifade

etmesi, kimse tarafından yadırganmadı. Bu durum, onun Kureyş kabilesinde ne kadar itibarlı bir kişi olduğunu gösterir. Abdülmuttalib'in ölümünü takiben, Ficâr savaşlarında Kureyş'in liderliği Ümeyyeoğulları'ndan Harb b. Ümeyye'ye geçmiştir. Harb b. Ümeyye'nin iki üç yıl gibi kısa bir liderlik süresinden sonra onun vefatının ardından oğlu Ebû Süfyan'ın gençliği ve tecrübesizliği nedeniyle, liderlik Mahzûmoğulları'ndan Velîd b. Muğîre'ye devredilmiştir (Fayda, 1992: 34-35). Mahzûmoğulları, Kureyş kabilesinin önde gelen kollarından biri olarak Mekke'nin toplumsal ve siyasi alanında önemli bir nüfuza sahipti ve Velîd'in uzun süren liderliği döneminde güçlerini ve etkilerini devam ettiriyorlardı.

1.6. Velîd b. Muğîre'nin Kâbe'nin Yeniden İnşasındaki Dirayeti ve Cesareti

Velîd b. Muğîre, Kâbe'nin yangın ve sel suları nedeniyle yıpranmış ve yıkılmış halini farkederek onu 605 yılında yeniden inşa etmek isteyen Kureyş kabilesinin öncüsü olmuştur. Ebrehe'nin saldırısının etkilerini bizzat gören Kureyşliler Kâbe'yi yıkmaya çekinirken, Velîd b. Muğîre *"Allah'ım! Korkulacak bir şey yok, hayır işlemekten başka maksadımız yoktur"* (İbn Sa'd, 2019: 143) diyerek ona cesaretle ilk balyoz darbesini vurmuştur. Velîd'in bu cesur adımı, Kureyşlilerin Kâbe'yi yeniden inşa etme sürecine başlamalarını sağlamıştır. Zenginliği ve geniş hizmetkâr kadrosuna rağmen, Velîd'in bizzat ilk darbeyi vurması, onun sadece maddi gücünün değil, manevi ve toplumsal sorumluluğunun da bir göstergesidir. Bu eylemi, Kureyşliler arasında bir güven ve cesaret atmosferi oluşturmuş, onların Kâbe'yi yeniden inşa etme kararlılığını pekiştirmiştir. Velîd'in bu adımı, sadece bir yapıyı yeniden inşa etmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal birlikteliği ve dayanışmayı da güçlendiren bir liderlik örneği olarak tarihe geçmiştir. Bu, onun kişisel cesaretinin ve Kureyş kabilesinin kolektif iradesinin birleştiği, derin bir manevi ve kültürel mirasın temel taşlarından biri olarak kabul edilebilir.

Yıkım ve inşa sürecinde Kureyş kabilesinin karşılaştığı en büyük engellerden biri de Kâbe'nin hazinesini koruduğuna inanılan devasa bir yıldı. Kureyş kabilesinin sabırla devam ettikleri dua neticesinde Kâbe'deki bu efsanevî yılan, semadan gelen bir kuşun onu alıp götürmesiyle ortadan kaldırılmış ve yapının inşa sürecinin devam etmesini sağlamıştı. Velîd b. Muğîre de Kâbe'nin yapılışı ve yılanın ortadan kaldırılmasına bir şiirle şöyle cevap vermiştir:

"Yılan meselesinde ey Cemaat!"

Bir ibret vardır, bir fikir vardır.

Korku üzere birtakım işler yapmak isteyen için ...

Sabahleyin, doğan süzüldü, indi ve üzerine atıldı.

Onunla, sizin hamdinizi değiştirdi ey Fehr oğulları!...

Sizin sabırlarınız son haddine vardığı

Ve ebede kadar, binayı yükseltememekten

Korktuğunuz zaman ...” (İbn İshak, 1988: 163).

Velîd b. Muğîre'nin Kâbe'nin yeniden inşası sırasında öne çıkan liderliği ve cesareti, Kureyş kabilesinin karşılaştığı zorluklar karşısında bir dönüm noktası olmuştur. Velîd'in Kâbe'yi yeniden inşa etme kararlılığı, kabilesinin moralini yükseltmiş ve onlara ilham kaynağı olmuştur. Şiirin dilindeki korku ve sabır temaları, inşa sürecinin zorluklarına ve bu zorlukların üstesinden gelme iradesine vurgu yapar. Velîd'in sözleri, aynı zamanda, topluluğun birliğini ve inançlarını pekiştiren, onları daha büyük bir amaç etrafında kenetleyen bir çağrı olarak yorumlanabilir. Bu şiir, tarihsel bir olayın edebi bir yorumu olarak, o dönemin sosyal ve dini dinamiklerine ışık tutar ve Kureyşlilerin Kâbe'ye olan bağlılığını ve onu koruma çabalarını anlamamıza yardımcı olur.

Kâbe'nin inşasında kullanılacak malzemenin yalnızca helal parayla elde edilmesi gerektiği, ribâyâ (faize), zinaya ve haksız kazanca dayanan gelirlerin kullanılmamasının önemi konusunda da Velîd b. Muğîre'nin hassasiyeti öne çıkmıştır. İbn Hişam bu fikrin Ebû Vehb b. Amr b. Â'iz b. Abd b. İmrân b. Mahzûm'a ait olduğunu ifade eder (Süheylî, 2023: I, 592). Kâbe'nin yeniden inşa sürecinde, Velîd b. Muğîre'nin önderliğinde gerçekleştirilen yıkım ve inşa işlemleri tamamlanmıştır. Bu süreç, onun Kureyş kabilesi içindeki saygın konumunu iyice pekiştirmiştir.

2. Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a Karşı Uyguladığı Stratejiler

Hz. Muhammed'in 610 yılında peygamberlikle görevlendirildiği bi'setin ilk yıllarındaki gizli davet döneminde müşrikler, İslâm davetinin varlığından haberdar olmakla birlikte içeriğini tam olarak bilmiyorlardı. Müslümanlar, bu dönemde itikad ve ibadetle meşgul olup başkalarının inançlarına müdahale etmiyorlardı ve bu yüzden müşrikler onlara

saldırmıyorlardı. Mekke’de İbrahimî geleneğe bağlı hanifler de vardı (Sarıçam, 2007: 66). Müşriklerin eleştirileri henüz eyleme dönüşmediği için Müslüman olanlar fazla sorun yaşamıyorlardı. Ancak bu durum ileriki yıllarda giderek değişti ve Müslümanlar müşriklerin şiddetli baskı ve zulümlerine maruz kaldılar.

2.1. Kur’ân Tilaveti ve Velîd b. Muğîre’nin Tepkisi

Velîd b. Muğîre Hz. Muhammed’in en şiddetli muhaliflerinden biri olmasına rağmen, Kur’ân’ın nâzil olan ayetlerinin muhtevasından ve edebî üslubundan oldukça etkilenmişti. Özellikle “Ha-Mim. Kitabın indirilmesi Azîz, Alîm olan Allah’tandır. O, günahları mağfiret eden, tevbe kabul eden, azabı şiddetli olandır ve tavl sahibidir. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. Dönüş yalnız Ona’dır” (Mü’min, 40/1-3) ayetleri, Hz. Peygamber tarafından Mescid-i Harâm’da okunduğunda, Velîd b. Muğîre bu ayetlerin derin etkileyciliğini hemen fark etmişti.

Hz. Peygamber’in Kur’ân’ı tilavet edişini dinleyen Velîd, bu ayetlerin olağanüstü etkisi karşısında büyük bir hayranlık duyarak Mahzûmoğulları’nın meclisine giderek şu ifadeleri kullanmıştı: “*Andolsun, az önce Muhammed’den öyle bir söz işittim ki, bu ne insanların sözlerinden ne de cinlerin sözlerindedir. Kuşkusuz onun altı köklü, üstü ise verimlidir. Onda bir tatlılık, etkileycilik ve güzel bir tarz bulunmaktadır. Bu söz daima üstündür, onun üstüne çıkılamaz*” (Mukâtil bin Süleyman, 2006: 301-302) diyordu. Bu ifadeler, Velîd’in Kur’ân’ın etkileyciliğini ve eşsiz üslubunu kabul ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Velîd b. Muğîre, etkilendiği ayetlerden dinlemek ve merakını gidermek için bir defasında Hz. Ebû Bekir’in yanına gelerek Kur’ân hakkında ona sorular sormuştu. Ebû Bekir de ona Kur’ân’la ilgili detaylı bilgi verdikten sonra Velîd, Kureyşlilerin yanına dönmüş ve şu ifadeleri kullanmıştı: “*Ebû Kebşe’nin oğlunun söyledikleri ne kadar garip şeyler. Allah’a andolsun ki, bunlar ne şiiirdir ne büyüdür ne de delilikten kaynaklanan bir hezeyandır. Gerçekten onun sözü, Allah kelimidir.*” (İbn Kesîr, 2009: XIV, 8182). Velîd b. Muğîre’nin bu tür sözleri, onun Kur’ân’ın eşsizliğini ve ilahiliğini kabul ettiğini göstermektedir. Onun sözleri, Kur’ân’ın ilahi kaynaklı bir vahiy olduğunu ve onun insan ürünü olmadığını itiraf ettiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, Kur’ân’ın içeriğinin, dönemin insanları üzerinde derin bir etki bıraktığını ve onların bu sözleri diğer edebî türlerden ayırt etmelerini sağladığını göstermektedir.

Ancak, bu durum Kureyş kabilesinin diğer ileri gelenlerini rahatsız etmiş ve onlar Velîd'i bu düşüncelerinden caydırmak için çaba sarf etmişlerdir. Kureyş'in ileri gelenleri, Velîd'in Hz. Peygamber'in dinine katılmasının diğer Kureyş'liler üzerinde de büyük bir etki yaratabileceğini düşünmüş ve bu durumdan endişe duymuşlardır. Bu durumu "*Vallahi şayet Velîd dinini değiştirecek olursa bütün Kureyşliler dinlerini değiştirirler*" (Taberî, 1996: VIII, 481) şeklinde ifade etmişlerdir. Velîd b. Muğîre'nin Kur'ân ayetlerinin etkisinde kalıp iman etmesinden korkan Ebû Cehil, hemen amcasının yanına koşmuş ve onu ikna etmeye çalışmıştır. Velîd'in zaaflarını iyi bilen Ebû Cehil, onu bu zayıf noktalarından vurmaya planlamıştır. Ebû Cehil'in Velîd'in yanına gidip üzgün bir tavırla oturması üzerine Velîd'in, "*Yeğenim, seni bu kadar üzgün görmemin sebebi nedir?*" sorusuna Ebû Cehil, "*Kureyşliler, yaşlı olduğun için sana yardım etmek amacıyla para topluyorlar. Senin, Muhammed'in sözlerini onayladığını ve onların zenginliğinden pay almak için Muhammed ve Ebû Bekir'in yanına gittiğini söylüyorlar*" şeklinde yanıt vermiştir. Velîd, bu iddialara şiddetle karşı çıkmış ve "*Kureyş, benim zenginlik ve çocuklar açısından onların en varlıklılarından biri olduğumu bilmiyor mu? Muhammed ve arkadaşları kendi ihtiyaçlarını karşılayabildiler mi ki, ben onların artan yiyeceklerinden pay alayım?*" (Çetiner, 2013: II, 921) diyerek tepkisini dile getirmiştir. Ebû Cehil, amacına ulaşmış olmasına rağmen, durumu daha da pekiştirmek için Velîd'e, "*O zaman Muhammed hakkında bir söz söyle ki kavmin, onun dinine girmediğini öğrensinler*" demiştir. Bunun üzerine Velîd, bu teklifi düşünmek için zaman istemiştir. Uzun uzadıya düşünüp ölçüp tarttıktan sonra Velîd b. Muğîre, kabilesi için bir ziyafet düzenlemiştir. Yemekten sonra, davetlilere Muhammed hakkında çeşitli iddialarda bulduklarını hatırlatmış ve onları sorgulamıştır (Suyûtî, t.y.,: II, 186). "*Muhammed'in deli olduğunu iddia ediyorsunuz. Onu hiç boğulurken gördünüz mü?*". Kabilesi bu iddiayı reddederek, "*Allah hakkı için hayır, görmedik*" dedi. Velîd, "*Onun kâhin olduğunu iddia ediyorsunuz. Hiç onu kehanette bulunurken gördünüz mü?*" diye sordu. Kabilesi yine bu iddiayı reddetti: "*Allah hakkı için hayır*". Velîd, "*Onun şair olduğunu ileri sürüyorsunuz. Onu hiç şiir okurken gördünüz mü?*" sorusunu yönelttiğinde de kabilesi "*Allah hakkı için hayır*" diye cevap vermiştir. Son olarak Velîd, "*Onun yalancı olduğunu ileri sürüyorsunuz. Hiç onun yalanını tecrübe ettiniz mi?*" diye sordu. Kabilesi, "*Allah hakkı için hayır*" dedi ve Velîd'e dönerek "*O halde o nedir?*" diye sordu.

Velîd bir süre düşündü, kaşlarını çattı, yüzünü ekşitti ve sonunda şu sonuca vardı: “O, olsa olsa bir büyücüdür. Görmüyor musunuz, kişi ile ailesinin, çocuklarının ve kölelerinin arasını açıyor. O bir büyücüdür, söylediği de başkalarından öğrenip naklettiği bir büyüdür.” (Çetiner, 2013: II, 921). Velîd’in, Kur’ân’ı ve Hz. Peygamber’i sihirle itham etmesi, onun iman etmesini engelleyen kibri ve çıkarlarını koruma kaygısı nedeniyle olmuştur. Bu sebeple onun Kur’ân’da cehennemle cezalandıracağı bildirilmiştir. Nitekim Müddessir sûresinin 11-26. ayetlerinin Velîd b. Muğîre hakkında ve ona hitaben indiği belirtilmiştir. Ayetlerin meali şu şekildedir:

“Beni, bir başına yarattığım kimseyle baş başa bırak. Ona bol mal verdim. Göz önünde oğullar verdim. Önüne serdim nimetleri. Sonra da daha da artırmamı umar. Hayır! Çünkü o, bizim ayetlerimize karşı inatçı kesildi. Ben onu sarp bir yokuşa süreceğim. Çünkü o düşündü ve ölçtü. Kahrolası, nasıl da ölçtü biçti. Yine kahrolası, nasıl ölçtü biçti! Sonra baktı. Sonra kaşlarını çattı ve surat astı. Sonra arkasını döndü ve kibirlendi. ‘Bu, aktarılan bir sihirdir.’ dedi. ‘Bu, ancak bir insan sözüdür.’ dedi. Onu Sakar’a (cehenneme) atacağım.” (Müddessir 74/11-26). Bu ayetlerde, Velîd b. Muğîre’nin kendisine verilen nimetlere rağmen Allah’ın ayetlerine karşı kibir ve inat içinde olduğunu ve inkârı sebebiyle onun cezalandırılacağı ifade edilmektedir.

2.2. Velîd b. Muğîre’nin Algı ve Manipülasyon Yönetimi

Mekke, sadece bir şehir olmanın ötesinde, hac mevsiminde çeşitli kabilelerin ziyaret ettiği ve panayırların düzenlendiği bir ticaret merkezi olarak önem taşıyordu (Watt, 2016: 27). Bu durum, Müslümanların İslâm davetini bu ziyaretçilere ulaştırma potansiyelini doğuruyor ve müşrikler için kendi çıkarlarının tehlikeye girmesine neden oluyordu. İslâm davetinin gizli döneminde, müşrikler İslâm’ın varlığından haberdar olmalarına rağmen içeriğini tam olarak anlamıyorlardı. Bu dönemde Müslümanlar, itikadi ve ibadet konularıyla meşgul olup diğer inançlara müdahale etmiyorlardı; bu yüzden müşrikler onlara karşı saldırıda bulunmuyorlardı. Mekke’de İbrahimî geleneğe bağlı haniflerin de bulunması, eleştirilerinin eyleme dönüşmediği için sorun yaşamamalarını sağlıyordu. Ancak Hz. Peygamber’in açıkça ortaya koyduğu İslâm daveti, toplumun mevcut düzenini ve müşriklerin egemenliklerini tehdit etmeye başladı. Bu durum, müşriklerin endişelerini artırdı ve Hz. Muhammed’in şahsına ve Müslümanlara karşı düşmanca tavır almalarına

neden oldu. Mekke'nin hac ve ticaret merkezi olması sebebiyle İslâm davetinin ziyaretçilere ulaşma potansiyeli, müşriklerin tepkilerini daha da şiddetlendirdi.

Velîd b. Muğîre liderliğindeki müşrikler, Hz. Muhammed'e karşı hac mevsimi sırasında organize ve sistematik bir muhalefet stratejisi izlemeye başlamışlardır. Bu bağlamda, Velîd b. Muğîre önderliğinde Mekke'nin ileri gelenleri Dârünnedve'de bir araya gelerek, hac günlerinde Mekke'ye gelen Arap heyetlerinin Hz. Muhammed'in İslâm davetinden etkileneceği ihtimalini tartıştılar. Onların Hz. Muhammed'in durumu hakkında sorular soracağını ve farklı kişilerin farklı cevaplar vermesi durumunda ise, bu cevapların tutarsızlığının ortaya çıkacağını belirterek buna bir çözüm bulunması gerektiği üzerinde durdular (Râzi, 1992: XXII, 238). Böyle bir durumda, Mekke'nin ileri gelenleri kimilerinin Hz. Muhammed'i deli, kimilerinin kâhin, kimilerinin ise şair olarak nitelendirmesinin, verilen cevapların geçersiz ve çelişkili olduğunu açıkça göstereceği endişesini taşımışlardı. Bu endişeler doğrultusunda, onlar Hz. Muhammed'i tek bir isimle tanımlamak konusunda bir uzlaşmaya varmayı amaçladılar. Toplantıda, Rasûlullah'ın etkisini azaltmak ve onun getirdiği mesajın halk üzerindeki etkisini kırmak için, ortak bir söylem geliştirilmesinin lüzumunu dile getirdiler. Bu ortak söylem, Velîd'in teklifiyle Hz. Muhammed'in bir 'sihirbaz' olduğu görüşünün kabulü olarak belirlendi (Belâzurî, 2020: I, 168-169). Velîd b. Muğîre, Hz. Muhammed'in bir sihirbaz olmadığını bilmesine rağmen, "Muhammed kendisi sihirbaz değildir ama sözleri büyüdür" (Kurtubî, 2000: XVIII, 161) diyerek bunu ifade etmiştir. İnsanların yakınlarıyla, akrabalarıyla arasını bozmaktadır şeklinde Mekke'deki farklı grupların Hz. Muhammed hakkında aynı şekilde konuşmalarını sağlayarak, dışarıdan gelenlerin zihinlerinde ona karşı bir bütünlük ve tutarlılık oluşturmayı hedeflemiştir.

Bu stratejik karar, algı ve manipülasyon yönetimi tekniklerinin bir örneğidir. Bir lider veya grup hakkında toplumsal algıyı yönlendirmek ve şekillendirmek, tarih boyunca siyasi ve sosyal mücadelenin önemli bir aracı olmuştur. Mekke'nin ileri gelenleri, Hz. Muhammed'in mesajını itibarsızlaştırmak ve onu toplum gözünde küçük düşürmek amacıyla, algı yönetimi ve propaganda tekniklerini bilinçli bir şekilde kullanmışlardır.

Bu süreçte, Velîd'in hitabet yeteneği ve stratejik zekâsı, müşriklerin davranışlarını etkilemede önemli bir rol oynamıştır. Müşrikler, Mekke'ye gelen ziyaretçiler arasında Hz. Peygamber ile görüşmeleri engellemeye çalışmışlardır. Mahzûmoğulları'ndan yedi

kişinin de dâhil olduğu Kureyş kabilesinden on yedi kişi, bu faaliyeti koordine etmişlerdir (Fayda, 1992: 84). Bu grup, Hz. Muhammed'in mesajını reddeden ve onunla görüşmeyi engellemeye çalışan bir yaklaşım sergiledi. Velîd b. Muğîre liderliğindeki bu muhalefet, Müslümanların toplum içindeki etkinliklerini kısıtlamayı amaçlayan bir strateji olarak değerlendirilebilir. Müşrikler, Hz. Muhammed'in davetini zayıflatmak için propagandadan ve toplumu etkileyerek onun karşısında cephe oluşturmaktan çekinmemişlerdir.

2.3. Velîd b. Muğîre'nin Kur'ân'a Karşı Geliştirdiği Stratejileri

Hz. Peygamber açık davet yıllarında İslâm'a davetini sadece Mekkelilere değil hac mevsiminde dışarıdan gelen geniş kitlelere ulaştırmaya ve tebliğini yaymaya çalışmaktaydı. Hz. Peygamber'in davetinin büyük bir ilgi gördüğünü farkedenden Mekkeli müşrikler arasında ise, endişe ve huzursuzluk iyice artmaktaydı. Mekkeli müşriklerin Hz. Muhammed ve Kur'ân'a karşı ilk adımları bekledikleri sonucu vermeyince, Velîd b. Muğîre strateji değiştirerek insanların İslâm'a girmesini engellemek için Kur'ân ve Peygamber hakkında şüpheler yaymaya başladı. O, Kur'ân âyetlerini işittiğinde bu sözlerin sıradan olmadığını hemen fark etmiş ve onların eşsiz üslubuna hayran kalıp diliyle itiraf ettiği halde (Mukâtil bin Süleyman, 2006: IV, 301-302) Kur'ân'ın büyüleyici güzelliğini sihir olarak nitelendirip, bu güzellikten etkilenen insanların İslâm'a girmesini engellemeye çalışmıştır. Yine o, Hz. Muhammed'in âyetleri okuyarak karı ile kocanın, ana-baba ile çocukların arasını açtığını iddia etmiştir (İbn Hişâm, 2023: I, 352). Bu iddiasında da haklılık payı da vardı; zira bu yeni dine girenlere aileleri ve kabileleri fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet uyguluyorlardı (Evlaki, 2023: I, 176).

Velîd'in Kur'ân'a attığı sihir iftirasının yanı sıra iddiasını daha da güçlendirmek için Hz. Muhammed'in yanında bulunan yabancı kimselerin ona Kur'ân'ı öğrettiğini iddia etmiştir. O, Yemen asıllı ilk Müslüman bir köleyi hedef gösterip "sihrin" Yesar bin Ebi Fukeyhe'den Muhammed'e ulaştırıldığı iddiasını ortaya atmıştır (Mukâtil bin Süleyman, 2006: IV, 303). Müşrikler, Kur'ân ayetlerinin Cebrail vasıtasıyla nâzil olduğunu inkâr ederek Hz. Muhammed'in yanında bulunan veya onunla ilişkili Cebr veya Yaiş gibi isimleri öne sürerek bu kişilerin Hz. Muhammed'e Kur'ân öğrettiğini iddia etmişlerdir (Kurtubî, 2000: X, 273-275). Bunun üzerine nâzil olan bir ayette, Allah müşriklerin "Bu Kur'ân'ı Muhammed'e bir insan öğretiyor dediklerini elbette biliyoruz", ancak inkâr

edenlerin öne sürdüğü bu kişilerin dilinin yabancı olduğunu fakat Kur'ân'ın apaçık bir Arapça olduğunu belirtmektedir (Nahl 16/103). Bu ifadeyle, Kur'ân'ın bizzat Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen ilahi kaynaklı bir kitap olduğu ve Kur'ân'ın dili ve içeriğiyle ilgili iddiaların mantıksızlığı ve tutarsızlığı vurgulanmaktadır.

Müşrikler, Kur'ân'ı Hz. Muhammed'e öğrettiklerini iddia ettikleri kişileri sorguladıklarında, bu kişilerden sadece "Hayır, tam aksine o bana öğretiyor." cevabını alırlar (Çetiner, 2013: II, 549). Bunun üzerine Velîd b. Muğîre, Hz. Muhammed'in Kur'ân'ı kendisinin uydurduğunu iddia eder (Mukâtil bin Süleyman, 2006: II, 207). Bu iddialara cevap olarak Allah Teâlâ, "Bu Kur'ân, Allah'tan başkası tarafından uydurulmuş değildir. Âlemlerin Rabbi Allah tarafından indirilmiştir." (Yûnus 10/37) ayetini indirir. Ayrıca, Peygamberine şu ifadeleri iletir: "De ki: Allah dilemeseydi bunu size okumazdım ve size bunu hiç bildirmezdi. Elbette sizin aranızda belli bir ömür geçirdim. Hiç akletmiyor musunuz?" (Yûnus 10/16). Bu ayetler, Hz. Muhammed'in kırk yıl boyunca Mekke'de yaşadığı ve halk tarafından doğru sözlü ve güvenilir biri olarak tanındığını hatırlatmaktadır. Okuma yazma bilmeyen Peygamberin, Kur'ân'ı kendi başına uyduramayacağı, bunun ancak Allah'tan gelen bir vahiy olduğu belirtilir.

Müslümanlara yönelik bu sözlü iftira ve saldırılardan Hz. Muhammed ve sahabe derin bir sıkıntı içinde kalmıştır. Velîd b. Muğîre'nin iftirası, Hz. Muhammed'e karşı yöneltilen önceki tüm suçlamaların üzerinde bir etki yapmış ve Hz. Muhammed bu durumdan derin bir üzüntü duymuştur (Mukâtil bin Süleyman, 2006: IV, 303). Allah, bu zor zamanlarda Hz. Muhammed'i teselli etmek için önceki peygamberlerin kıssalarını anlatarak destek veriyordu. Bu ayetlerde, Hz. Muhammed'in önceki peygamberler gibi dalga geçildiğini, yalanlandığını ve zulme uğradığını ifade etmekteydi (Zâriyât 51/52). Peygamberlerin tarihi, eziyet gördükleri, yalanlandıkları ve nihayetinde Allah'ın hüküm ve adaletiyle zalimlerin cezalandırıldığı bir geçmişle doluydu. Velîd b. Muğîre ve müşrikler Kur'ân'daki kıssaları sıradan hikâyeler olarak görmüş, bu kıssaları anlamak yerine onunla alay etmişlerdir. "O'na âyetlerimiz okunduğunda 'öncekilerin masallarıdır' der" (Kâlem 68/15) ayeti Kurtubî'ye göre Velîd b. Muğîre hakkında nazil olmuştur (Kurtubî, 2000: XVII, 546). Bu ayetin hükmü geneldir ve her inkârcı için geçerlidir. Ayette geçen "Öncekilerin masallarıdır" ifadesi, inkârcıların Hz. Muhammed'in getirdiği ayetlere karşı kullandığı küçümseyici ve inkârcı tutumu ifade etmektedir. Bu tutum, Kur'ân'ı sadece efsanevi veya masalsı bir metin olarak gören tüm inkârcılar için geçerli bir

değerlendirmedir. Ayrıca bu iddialarında da samimi değillerdir. Çünkü Nadr b. Haris, Mekke’de İran’dan getirdiği masal kitaplarıyla insanlara Kâbe’nin yanında masal anlatarak dikkat çekiyordu (İbn Hişâm, 2023: I, 390). Müşrikler, onun bu faaliyetini dikkate alarak peygamber kıssalarıyla ilgili ayetleri de aynı kategoride değerlendirmek istemişlerdir. Onun Kâbe’nin etrafında serbestçe masal anlatmasına izin verilmesine rağmen, Hz. Muhammed’in ise mesajını özgürce iletebilmesinde büyük bir sakınca görmüşlerdir. Hatta müşrikler, Kur’ân’ın dinlenmesini ve anlaşılmasını engellemek için çaba sarf etmişlerdir. Kur’ân okunduğunda sesler çıkararak veya alkış tutarak bu sesi bastırmaya çalışmışlardır. Onların amacı, insanların Kur’ân’ı dinlemesini ve Peygamber’in tebliğini anlamasını önlemektir. Allah(c.c.), bu durumu vahiylerinde anlatarak müşriklerin tavrını eleştirmiştir (Fussilet 41/26). Velîd, Kur’ân’ın insan kelâmı olarak görülmesini arzu etmiştir; çünkü insan sözleri üzerinde tartışılabilir, değiştirilebilir ve eleştirilebilir. Buna karşılık, ilahi bir kelâm olan Kur’ân, bu tür müdahalelere kapalıdır. Dolayısıyla, Velîd’in ve müşriklerin buraya kadar temel itirazı Kur’ân’ın içeriğine değil, onun vahiy kimliğinedir. Velîd b. Muğîre ve müşriklerin, âyetlerin bir beşer sözü olduğu yönündeki bu iddiaları, Hz. Muhammed’in tebliğ ettiği mesajların toplum üzerindeki güçlü etkisini ve sosyal yapıyı dönüştürme potansiyelini yansıtmaktadır.

Allah, Kur’ân’da müşriklere hitaben Kur’ân hakkında bir şüpheleri varsa ve iddialarında doğru iseler Kur’ân’ın benzeri bir sure getirmelerini ve hatta bu işe tüm yardımcılarını da çağırabileceklerini belirterek meydan okumaktadır (Bakara 2/23). Yok eğer yapamazlarsa ki yapamayacaklar (İsrâ 17/88) onların yalancılar olduklarını vurgulayan ayetler indirmiştir (Hûd 11/13). Velîd, bu meydan okumanın altında kaldıktan sonra da Kur’ân’ın muhtevasına yönelik eleştiriler getirmeye başladı.

Mekke’deki dini inanç sistemi, Allah’ı en üstün ve yaratıcı tanrı olarak kabul eden, ancak yanında şefaathçi olarak gördükleri başka ilahlara da tapan müşriklerden oluşuyordu. Müşrikler, bu ilahların kendilerini Allah’a daha fazla yaklaştıracığına inanıyordu. Allah’ı semavi bir tanrı ve gökyüzünün sahibi olarak gören müşrikler, alt düzeydeki tanrıları ise onun elçileri ve vekilleri olarak kabul ediyorlardı. Zamanla saf puta tapıcılık gerilemiş, putlar Allah’ın yanında şefaathçi olma dışında bir güç taşımayan varlıklar haline gelmişti (Watt, 2017: 60-65). Tehlike anında insanların putlardan Allah’a yönelmeleri, putların güçsüzlüğünü ve Allah’ın yüceliğini gösteriyordu. Müşrikler, yeryüzünü ve Cezîretü’l-

Arab'ın farklı bölgelerini alt düzeydeki çeşitli ilahların kontrolüne ayırmış, her bir ilaha sınırlı bilgi, güç ve kudret atfetmişlerdi. Her kabilenin, evin ve insanın ayrı bir ilahı olduğuna inanarak işleri bu ilahlar arasında dağıtmışlardı (Sarıcık, 2021: 93). Velîd b. Muğîre'nin, Hz. Peygamber'in tevhid davetini duyduğunda, şaşkınlık ve inkârla verdiği tepki ayete konu olmuştur: (Mukâtil bin Süleyman, 2006: III, 288) "Muhammed bunca ilahı tek bir ilah mı yaptı? Muhakkak ki bu çok şaşılacak bir şeydir. İlahlarınıza bağlı kalmakta devam edin şüphesiz bu arzu edilen bir şeydir." (Sâd 38/5-6). Bu tepkisi Velîd'in çoklu ilah anlayışına derin bir bağlılığını ve tevhid inancına karşı olan direncini gösterir. Velîd b. Muğîre, Hz. Peygamber'in müşriklerin ilahlarına hakaret etmesi durumunda, müşriklerin de Allah'a hakaret edeceklerini ifade etmiştir. Bu tehdidi, Ebû Cehil ve Esved b. Abdüyağûs desteklemiştir (Belâzurî, 2020: I, 169). Olay üzerine inen ayet, müminlere, müşriklerin cehaletlerinden dolayı Allah'a hakaret etmelerine sebebiyet vermemek için, onların ilahlarına sövmemelerini emretmiştir (En'âm 6/108). Velîd'in Hz. Muhammed'e yönelik şikâyetinde bahsedilen "sövme", bugünkü anlamıyla küfretmek değildir. Hz. Peygamber'in Lat, Uzza veya diğer putlara küfrettiği hiçbir kaynaktan geçmez. Ayrıca Ebû Tâlib de böyle bir itirazda bulunmamıştır. Buradaki "sövme", tevhid kelimesinin ifade edilmesiyle ilişkilidir. Hz. Muhammed, "Allah tektir, onun dışında ibadet ettikleriniz batıldır" dediğinde, müşrikler bunu putlarına hakaret olarak algılamışlardır. Bir kimse bir şeyi gözünde çok fazla yüceltip büyütürse, o konuda yapılan normal bir konuşmayı bile saygısızlık veya hakaret olarak kabul edebilir. Dolayısıyla, Velîd'in şikâyeti, Hz. Muhammed'in tevhid mesajının onun inançlarına karşı bir tehdit oluşturmasından kaynaklanmaktadır.

Velîd b. Muğîre, ahiret hayatıyla ilgili Kur'an ayetleri nâzil olduğu zaman da, ahireti inkâr etmekte ve hatta bu konuda daha da ileri giderek ölümden sonra dirilişle ilgili ayetlerin muhtevasıyla alay etmektedir. Bir gün o, eliyle ufalamakta olduğu çürük bir kemiği alarak "Biz bir yığın kemik ve toprak olduğumuz zaman mı, yeniden yaratılacağız?" (İsrâ 17/49) diye sorup inançsızlığını dile getirmiştir. Bu âyetin nüzul sebebi hakkında Velîd b. Muğîre'den başka Ubey b. Halef, Âs b. Vâil ve Ebû Cehil de anılmaktadır (Çetiner, 2013: II, 594). Farklı zamanlarda bu kişiler inkâr ve alayla aynı davranışı sergilemiş olabilir ve bu nedenle ayet, bu tutumu sergileyen herkes için inmiş sayılabilir. Allah inkârcıların sorusuna, "İster taş ister demir olun; ne olursanız olun, mutlaka diriltilip hesaba çekileceksiniz," buyurarak cevap verir. İnkârcılar, "Bizi kim tekrar hayata döndürecek?"

diye sorar. Allah, “Sizi kim yoktan var ettiyse, O!” cevabını verir. Onlar da inanmadıklarını göstermek için, “Peki, ne zamanmış o?” derler. Allah, “Umarım ki, pek yakında!” diye karşılık verir (İsrâ 17/50-51). Velîd b. Muğîre, ahireti inkâr ederken yaratıcı olarak Allah’ı kabul ettiğini göz ardı etmektedir. Velîd: “Kıyametin kopacağını sanmıyorum, ayrıca Rabbime döndürülürsem muhakkak benim için onun yanında daha güzel şeyler vardır” (Kurtubî, 2000: XV, 358) diyerek de boş bir umut ve kibir içindedir. Allah onları Kur’ân’daki çeşitli ayetlerde bulunan hem mantıklı delillerle hem de azapla tehdit ederek susturur.

2.4. Velîd b. Muğîre’nin Hz. Peygamber’e Karşı Geliştirdiği Stratejileri

Velîd b. Muğîre, Kur’ân’a ve onun muhtevasına karşı yönelttiği çeşitli iftira ve iddiaların yanı sıra Hz. Peygamber’in şahsına ve onun peygamberliğine karşı da eleştiriler ve saldırılar geliştirmiştir. “Bize melekler indirilmeli ya da Rabbimizi görmeliydik” (Fûrkan 25/21) diyerek, vahyin bir insana indirilmesini eleştirmiştir (Mukâtil bin Süleyman, 2006: III, 181-182). Allah, bu iddialara cevaben, Hz. İbrahim’in kıssasını anlatmıştır. Mekke müşrikleri, İbrahim’in bir peygamber olduğunu kabul etmekte ve onu ataları olarak görmektedirler (Kara, 2016: 197). İbrahim’in insan olmasına rağmen peygamber olabildiği gerçeği, Hz. Muhammed’in de insan olmasına rağmen peygamber olabileceği argümanını desteklemektedir. Böylece Allah, müşriklerin bu iddialarını da boşa çıkarmıştır.

Velîd b. Muğîre, Hz. Muhammed’in peygamberliğini kabul etmeye zorlandığında ise, “Allah’a yemin olsun, şayet peygamberlik gerçek olsaydı Muhammed’e değil bana gelmesi gerekirdi, çünkü peygamberliğe ben ondan daha uygun ve lâyıkım. Ben yaşça ondan daha büyüğüm. Benim ondan daha çok malım ve evlâdım var” (Çetiner, 2013: I, 385). Eğer Muhammed’in söylediği hak ise bunun ya bana ya da Ebû Mes’ûd’a inmesi gerekirdi” (Kurtubî, 2000: XV, 491) diyerek yeni bir itirazda bulunmuştur. Diğer müşrikler de bu itirazlarını “Bu Kur’ân, neden Mekke veya Taif’ten büyük, şanlı bir adamın üzerine indirilmedi?” (Zuhuf 43/31) şeklinde dile getirmişlerdir. Velîd b. Muğîre ve diğer müşriklere göre peygamberliğe layık olan Mekke’den Velîd b. Muğîre ya da Taif’ten Ebû Urve b. Mes’ûd es-Sakafî’dir (Emiroğlu, 1971: X, 327). Bu iddialarının üzerine Allah “Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar?” (Zuhuf 43/32) ayetini indirerek onları susturmuştur. Peygamberliğe kimin layık olduğuna Allah’ın karar

verdiğini vurgulamıştır. Bu cevaplarla Müslümanların karşısında getirilen her türlü argümanı geçersiz kıldı. Ancak Velîd b. Muğîre ve diğer müşrikler, bu gerçeği kabul etmek yerine bu sefer de Hz. Muhammed’i rızkının peşinde koşmak zorunda olduğu için alaya alıp çok fazla mucize talebinde bulunarak insanları etkilemeye devam ettiler.

Mekke müşriklerinin, Hz. Peygamber’den çeşitli mucizeler ve olağanüstü işler yapmasını istemeleri, onun peygamberliğini kabul etmemek için sürekli yeni bahaneler üretmelerini göstermektedir. Velîd b. Muğîre ve arkadaşları ellerine geçirdikleri her fırsatta “Dediler ki: Bu resul ne biçim resuldür ki, yemek yiyor ve çarşılarda geziyor? Ona bir melek indirilse de onunla birlikte bir uyarıcı olsa ya! Ya da kendisine bir hazine verilseydi veya onun için yiyip durduğu bir bahçe olsaydı ya! Siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz” (Furkân 25/7-8). Bu ayette de Velîd b. Muğîre’nin, Hz. Muhammed’i ‘sihirlenmiş’ bir kişi olarak nitelendirmeye ve peygamberin mesajını küçümsemeye yönelik bir söylemini devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Velîd b. Muğîre, peygamberden mucize isterken dahi onu büyülenmiş olarak nitelendiriyor. Allah onun kalbindekini açığa vurarak şu ayeti indiriyor: “Kendilerine bir mucize gelirse Allah’a inanacaklarına dair güçlü yeminler ediyorlar. De ki: Mucizeler ancak Allah katındadır. O mucizeler ne zaman gelse onların iman etmeyeceklerinin farkında değil misiniz?” (En’âm 6/109). Nitekim İsra ve Miraç olayından sonra da Velîd b. Muğîre gibi bazı müşrikler bu olayı bahane ederek Hz. Muhammed’in peygamberlik iddiasını sihirbazlıkla eş tutmuş ve onun gerçekliğini sorgulamaya devam etmişlerdir (Mukâtil bin Süleyman, 2006: II, 436). Velîd b. Muğîre ve diğer müşriklerin farklı yer ve zamanlarda çok fazla sayıda çeşitli mucize talepleri (İbn Hişâm, 2023: I, 384), Hz. Muhammed’in peygamberlik iddiasının gerçekliğini sorgulayanlar tarafından yapılan bir meydan okuma olarak değerlendirilebilir. Bir rivayete göre, bu mucize taleplerinden birinde Hz. Peygamber’in dua etmesiyle melek Cebrail Hz. Peygamber’e gelerek Safa Tepesi’ni Allah’ın dilemesiyle altın yapabileceğini, ancak bu mucizeyi görseler bile müşriklerin iman etmeyeceği ve bu durumda Allah’ın onlara azap etme hakkı doğabileceği hatırlatılmıştır. Hz. Peygamber de bu durumu kabullenmiş ve tevbe edenlerin tevbe etmelerini ummuştur (Taberî, 1996: III, 546).

Velîd b. Muğîre, İslâm peygamberi Hz. Muhammed’in peygamberlik iddiasının insanüstü bir fenomen olarak kabul edilmemesi gerektiğini savunmuş ve bu doğrultuda çeşitli tavizler talep etmiştir. İlk olarak o, Hz. Muhammed’e davetinden vazgeçmesi ve

Kureyş'in dinine dönmesi karşılığında malının yarısını teklif etmiştir (Kurtubî, 2000: XV, 386). Bu teklife muâhat yani kardeşlik antlaşması da diyebiliriz. Hilf, Câhiliye dönemi Arap toplumunda kabileler veya bireyler arasında dayanışma ve koruma amacıyla yapılan antlaşma ve ittifakları ifade eder. Hilf kapsamında olan kişiler, birbirlerinin kazançlarında ortak mirasçı olabilirlerdi (Özkuyumcu, 1998: XVIII, 29-30). Velîd b. Muğîre, bu anlaşmayı defalarca teklif etmiş, ancak Hz. Muhammed bu teklifleri reddetmiş ve Allah'ın emri doğrultusunda dosdoğru olmaya devam etmiştir.

Velîd b. Muğîre ve diğer müşrikler tekliflerinin reddedilmesi üzerine Hz. Muhammed'e gelerek yeni bir teklif yapmışlardır. Onlar, "Gel bir yıl sen bizim ibadet ettiğimize ibadet et, bir yıl da biz de senin ibadet ettiğine ibadet edelim" demişlerdir. Bu olay üzerine Allah, Kâfirûn Sûresi'ni nâzil etmiştir (Belâzurî, 2020: 169; İbn Kesîr, 2009: XV, 8722).

Velîd b. Muğîre Hz. Peygamber'in İslâm davetinden vazgeçmeyeceğini anlayınca, Kur'ân'daki mevcut ayetlerin değiştirilmesini veya yeni bir kitap getirilmesini istemiştir. O ve arkadaşları, Hz. Muhammed'den, Lât ve Uzzâ'ya ibadeti terk etmeyi içermeyen bir Kur'ân getirmesini istemişlerdir. Ayrıca, Hz. Muhammed'den, Allah'tan gelen vahyi değiştirmesini, azab ayetleri yerine rahmet ayetleri, haram yerine helal ve helal yerine haram koymasını istemişlerdir (Çetiner, 2013: I, 498). Bu talep, "Onlara âyetlerimiz apaçık okunduğu zaman, bizimle buluşmayı ummayanlar, 'Bundan başka bir Kur'ân getir veya bunu değiştir' dediler. De ki: 'Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değil. Ben ancak bana vahyedilene uyarım. Eğer Rabbime isyan edersem, şüphesiz büyük günün azabından korkarım!'" (Yunus 10/15) ayetiyle cevaplanmıştır. Bu olay, İslâm'ın vahiy konusundaki değişmezliğini ve Hz. Peygamber'in bu konuda herhangi bir yetkisinin olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Velîd b. Muğîre'nin teklifleri, İslâmiyet'in temel prensiplerine ve vahyin değiştirilemez olduğuna dair güçlü bir ret cevabı almıştır. Bu gelişmeler, İslâm'ın temelinde yer alan vahyin mutlak otoritesini ve değiştirilemezliğini bir kez daha teyit etmektedir. Hz. Peygamber'in sadece kendisine vahyedilene iletmekle yükümlü olduğu ve bu sorumluluğunun dışına çıkamayacağı açıkça beyan edilmiştir. Bu, İslâmiyet'in doktriner yapısının korunmasında ve sapmaların önlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Allah, Kâlem sûresinde peygamberine bu teklifleri asla kabul etmemesini emrettikten sonra bu taviz isteklerinde bulunan kişinin özelliklerini sayıyor. Mukâtil b. Süleyman'a

göre ayetlerde vasıfları sayılan bu kişi Velîd b. Muğîre'dir (Mukâtil bin Süleyman, 2006: IV, 257). "Çokça yemin eden, aşağılık, sürekli kusur arayan, söz taşıyan, iyiliğe engel olan, saldırgan, günahkâr, kaba ve kötülükle damgalı kimseye itaat etme" (Kâlem 68/10-13). Ayette geçen "zenîm" kelimesi, Arapçada aslen bir şeye ait olmayan, sonradan eklenen fazlalıklar anlamına gelmektedir ve bu, insan vücudundaki bir et beni gibi şeyleri ifade eder. Ayrıca, bir kavimden olmadığı halde kendini o kavme nispet eden ya da nesebi belli olmayan insanlar için de kullanılır. Bu kelimenin çok fazla anlamlarından biri de bir kötülüğüyle meşhur olmasıdır (Kurtubî, 2000: XVII, 539-546). Hatta bazı müellifler burada atfedilen kötülüğün zina olduğunu ileri sürmüşler ve Velîd b. Muğîre'nin Kureyş'in lideri olarak toplumsal ve siyasi konumu itibarıyla zinayı önleyip, azaltabilecek bir durumda olduğu halde zinayı meşrulaştıran kişilerden biri olarak toplumdaki ahlaksızlığın yayılmasına katkıda bulunmasından dolayı bu sıfatla anıldığını belirtmişlerdir. Süheylî'ye göre o, ölüm döşeginde iken, vasiyetinde dahi ukr diyetinin geri alınmasını istemiştir. Bu ukr diyeti genç kızın bekâreti için ödenen bir diyettir (Süheylî, 2023: II, 447). Ancak o, birçok kötülüğü vasfında barındırması sebebiyle ayette bu şekilde tanımlanmış olabilir.

2.5. Velîd b. Muğîre'nin Hz. Peygamber'i Yalnızlaştırma Gayretleri

Velîd b. Muğîre, Hz. Peygamber'in İslâm davetini kabul eden ve onunla birlikte olan sahabeyi bu yeni dinden uzaklaştırmak için toplumdaki statülerine özgü değişik politikalar uygulamıştır. Eğer toplumda hür ve zengin bir kişi Müslüman olduysa, bu tip kimselere "günahı benim boynuma atalarının dinine geri dön" diyerek onları ikna etmeye çalışıyordu (Çetiner, 2013: II, 690). Eğer konumu köle ve mevaliyse, onları aşağılıyor ve çeşitli hakaretlerde bulunup onlarla alay ediyordu. Onlara karşı, "Biz iman edelim de bunlar gibi mi olalım" diyordu (Kurtubî, 2000: XII, 529). Nitekim o, Ebû Cehil Mahzûmoğulları'nın anlaşmalıları olan Yasir ailesini işkencelerle öldürürken bu duruma müdahale etmemiştir. Mahzûmoğulları'nın lideri olarak Velîd b. Muğîre, Ebû Cehil'i durdurabilirdi. Bu baskı ve işkencelerden kurtulmak ve İslâm'ın daha rahat yaşanması için Hz. Muhammed'in tavsiyesi üzerine bir grup Müslüman Habeşistan'a hicret etmiştir. Velîd b. Muğîre ve Mekke'nin ileri gelenleri Dârünnedve'de karar alıp Habeşistan'a bir heyet göndererek Müslümanların geri verilmesini Habeş kralı Necaşi'den istemiştir. Ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Velîd b. Muğîre, tüm uğraşlarına rağmen

yeni dinin kitabına ve peygamberine karşı uyguladığı iftira ve saldırılardan beklediği neticeyi alamamış ve yeni din İslâmiyet'e girenlerin sayısı artmaya devam etmiştir.

Hz. Muhammed'in en güçlü destekçilerinden biri Müslüman olmamasına rağmen yeğenini himaye eden, Hâşimoğulları'nın da lideri olan Ebû Tâlib idi. Velîd b. Muğîre, peygamberi savunmasız bırakmak için Ebû Tâlib'le farklı zamanlarda en az üç görüşme programlayıp üçüne de katılmıştır. Hâşimoğulları ile bir iç savaşı göze alamayan Velîd b. Muğîre, diplomatik çareler üretmeye çalışmıştır. İlkinde Ebû Tâlib'in konumunu, saygın ve sevilen biri olduğunu hatırlatıp, yeğenini özellikle şu beş husustan alıkoymasını istemişlerdir. 1- İlahlarımıza sövmesin, 2- Atalarımızın dalalette olduğunu söylemesin, 3- Dinimizi ayıplamasın, 4- Akıllarımızı küçümsemesin, 5- Bizim toplumsal bütünlüğümüzü bozmasın. Hz. Muhammed açıktan davete Allah'tan aldığı emirle devam ettiğinden ikinci bir görüşme daha yapılmıştır. İkinci görüşmede Velîd b. Muğîre ve arkadaşları daha sert ve tehditkâr bir üslup kullanarak "ya yeğenine engel olacaksın ya da biz seni onunla aynı safta kabul edip savaşırız" diyorlardı. Hz. Muhammed amcasının bu görüşmeden sonra kendini himaye etmeyi bırakacağından endişe edip üzülmüştür. Ebû Tâlib sonuçları ne olursa olsun yeğenin arkasında durmuş, destek olmuştur. Velîd b. Muğîre umduğu sonucu elde edemeyince, üçüncü görüşmede Ebû Tâlib'e yeğeni Muhammed'i kendilerine teslim etmelerini ve karşılığında da kendi güçlü ve yakışıklı oğlu Umâre'yi vermeyi teklif etmiştir. Ebû Talib, "Bu ne adaletsiz bir teklif! Ben sizin oğlunuzu bakıp besleyeceğim, siz benim yavrumu öldüreceksiniz, öyle mi?" deyip bu teklifi de reddetmiştir (İbn Hişâm, 2023: I, 344-348). Velîd b. Muğîre'nin içinde sakladığı peygamberi öldürme arzusu diline dökülünce, Ebû Tâlib de Hâşimoğulları'nı da ayrı bir mahallede toplamıştır. Yeğenini korumak için kabilesinin de desteğini almıştır. Hâşimoğulları'nın Müslüman olmayanları dahi (çok azı müstesna Ebû Leheb ve ailesi gibi) bu karara saygı duyup asabiyet duyguları gereği uygulamışlardır.

Velîd b. Muğîre, bu baskının dozunu bir derece daha artırarak Dârünnedve'de karar aldırıp Hâşimoğulları ve tüm Müslümanlarla ekonomik, sosyal ve kişisel bütün bağların kesilmesini öngören bir boykot belgesini yazdırıp uygulamaya koymuştur. Hz. Muhammed'e destek veren herkesi sosyal ve ekonomik boykota tâbi tutmuş ve onları açlığa mahkûm etmiştir. Dışardan gelen kervanlara mallarını satın almak üzere daha yüksek fiyatlar ödeyeceğini belirterek Hâşimoğulları ile alışverişi önlemeye çalışmıştır

(İbn İshak, 1988: 216-217). Üç yıl vicdanları rahatsız eden üzücü olayların yaşandığı bu boykot kararı, vicdan sahibi bir grup insanın liderliğinde sonlandırılmaya çalışılmıştır. Boykot anlaşmasının yazılı olduğu belgeyi de “Bismikellahumme” lafzı hariç bir güvenin yemesiyle ortada herhangi bir anlaşma kalmamıştır.

Boykotun sonlanmasından bir süre sonra Ebû Tâlib vefat etmiş ve Hâşimoğulları'nın liderliği Ebû Leheb'e geçmiştir. Bu durumda Hz. Muhammed kabilesinin desteğinden mahrum kalmıştır. Velîd b. Muğîre, Peygamber namaz kılariken taşla kafasını ezip öldürmeye teşebbüs etmiş ve Allah'ın peygamberini korumasıyla buna güç yetirememiştir (Kurtubî, 2000: XIV, 378). Bunun üzerine Hz. Muhammed, İslâm'ın yayılması için daha güvenli bir yurt arayışına girmiştir. Bu amaçla ilk Taif'i seçmiş ama olumlu sonuç alamamıştır. Hac için farklı beldelerden gelen heyetlerle Mina'da, Akabe'de görüşmeler yapmış ve bu görüşmeler neticesinde İslâm'ın yayılması için uygun yurdu bulmuştur. Allah, peygamberine Yesrib'i Medine yapmak için hicret etmesini emretmiştir. Velîd b. Muğîre, Hz. Muhammed'in ve davasının farklı bir şehirde güçlenmesinin kendilerinin sonunu getirebileceğinden endişe etmiştir. Bu durumu engellemek amacıyla Dârünnedve'de toplanıp Hâşimoğulları'nın kan davası güdememesi için her kabileden bir kişi seçilmesini ve gece aynı anda saldırıp Hz. Muhammed'in öldürülmesini kararlaştırdılar (Mukâtil bin Süleyman, 2006: III, 622). Belirlenen vakitte, Mahzûmoğulları'ndan Velîd b. Muğîre ve Ebû Cehil de oradadır. Hz. Muhammed'i öldürmek için eve girdiklerinde yatakta uyuyanın Hz. Ali olduğunu görürler. Allah'ın yardımı ve korumasıyla bu suikast girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Velîd b. Muğîre'nin ilerlemiş yaşına rağmen, bu suikast girişiminde orada hazır bulunması onun Hz. Muhammed'e ve İslâmiyet'e duyduğu büyük düşmanlık ve kinin bir ispatı mahiyetindedir.

2.6. Velîd b. Muğîre'nin Ölümü ve Vasiyetleri

Velîd b. Muğîre'nin ölümü, onun İslâm'a karşı yürüttüğü faaliyetler ve aşırı alaycı tutumu sebebiyle olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'deki “Şüphesiz ki biz, alay edenlere karşı sana yeteriz” (Hicr, 15/95) ayetinin iniş sebebi, Hz. Muhammed'e eziyet eden ve onunla alay eden beş müşrikin cezalandırılmasıyla ilgilidir. Bu beş kişiden biri de Velîd b. Muğîre'dir (Taberî, 1996: V, 175). Bir rivayete göre, Cebrail bu ayetin nâzil olması sonrasında Kâbe'de tavaf eden alaycı müşriklere işaret ederek Allah onlara çeşitli belalar

göndermiştir. Velîd b. Muğîre'nin de Cebrail'in bu işaretlerinden biriyle seneler önce oluşan küçük bir yaranın irin toplayarak ölümüne sebep olması sonucu hayatını kaybetmiştir (İbn Hişâm, 2023: I, 540). Velîd b. Muğîre hicretten üç ay sonra doksan beş yaşında iken Mekke'de vefat etmiş ve Hacûn Mezarlığı'na gömülmüştür (Belâzurî, 2020: I, 170; Fayda, 1992: 78). İslâm'a karşı gösterdiği bu direnişi ölümüne kadar sürdürmesiyle tarihteki yerini almıştır.

Ölümünden önce Velîd b. Muğîre'nin üç vasiyette bulunduğu belirtilir:

- 1.Ayağındaki yaraya sebep olan Huzâalı adamdan intikam alınması;
- 2.Sakîflilerdeki ribâ (faiz) alacağıının tahsil edilmesi;
- 3.Ebû Üzeyhir'in kızı için ödediği, ancak kızın zifafa girmesinin engellenmesi sebebiyle geri alınamayan ukr diyetinin tahsil edilmesi.

Velîd b. Muğîre'nin ölümünden sonra, Mahzûmoğulları Huzâa kabilesinden Velîd'in diyetini talep etmiş, ancak bu talep reddedilmiş ve anlaşmazlık şiiirlerle tehditleşmeye kadar varmıştır. Sonuçta, Huzâalılar diyetin bir kısmını ödeyerek barışı sağlamışlardır. Ayrıca, onun Tâif halkından alacağı ribâ (faiz) borcu ise, Hâlid b. Velîd tarafından gündeme getirilmiş, bu olay üzerine Bakara Suresi'ndeki ribânın yasaklanmasını öngören bir ayet inmiştir.

Velîd b. Muğîre'nin vasiyetlerinden bir diğeri de Ebû Üzeyhir'in kızı için ödemiş olduğu ancak geri alamadığı ukr diyetinin tahsil edilmesiydi. Bu vasiyeti yerine getirmek amacıyla oğlu Hişâm b. Velîd, Bedir Savaşı sonrasında Zülmecaz Panayırı'nda Ebû Üzeyhir'e saldırarak onu öldürmüştür. Ebû Üzeyhir, Ebû Süfyan b. Harb'in kayınbabasıydı. Bu olay üzerine Ebû Üzeyhir'in torunu Yezîd b. Ebû Süfyân, intikam amacıyla Abdümenâfoğulları'nı topladı. Ebû Süfyan, oğluna kızarak onu azarladı ve Kureyş kabilesinin kolları arasında bir çatışmaya yol açmamak için temkinli davranarak diyet ödemeyi önerdi (Süheyli, 2023: II, 454-461).

Velîd b. Muğîre'nin vasiyetleri, onun ölümünden sonra dahi Mekke'deki sosyal ve siyasi dengeleri etkilemeye devam etmiştir. Velîd'in oğulları, bu vasiyetleri yerine getirirken, Mekke toplumunda karmaşaya ve anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Ancak liderlerin sağduyulu yaklaşımları sayesinde büyük çatışmalar önlenmiştir. Ebû Süfyan'ın barışçıl tutumu, toplumdaki öngörülü liderliğin önemini bir kez daha göstermiştir. Bu olaylar,

Velîd b. Muğîre'nin mirasının ve etkisinin, sadece kendi döneminde değil, sonrasında da toplumsal ve siyasi ilişkilerde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Velîd b. Muğîre, İslâm karşıtlığında önde gelen figürlerden biri olarak tarihte önemli bir yere sahiptir. Onun ailesi, ekonomik ve siyasi gücü, İslâm'a olan direncini ve karşıtlığını şekillendirmiştir. Velîd, Kureyş kabilesinin lideri olup, zenginliği, nüfuzu ve geniş ailesi ile tanınmaktaydı. Bu güçlü sosyal ve ekonomik pozisyonu, onu İslâm'a karşı direnişin başlıca aktörlerinden biri yapmıştır.

Velîd'in İslâm'a karşı tutumu, sadece bireysel çıkarlarıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda Kureyş kabilesinin ve genel olarak putperest Mekke toplumunun İslâm'ı algılayış biçimiyle de bağlantılı olmuştur. Putperestler, Hz. Muhammed'in mesajını, dini ve toplumsal değerlerine bir tehdit olarak görmüşlerdir. Kur'ân ayetlerinin, atalarını ve putlarını eleştiren içeriği, Velîd ve onun gibi düşünenlerin dini inançlarını temelden sarsmıştır.

Velîd'in İslâm'a karşı çıkışının nedenleri arasında, atalarının yolundan sapmama isteği, Mekke'deki ticari ve dini imtiyazlarını kaybetme korkusu ve İslâm'ın sosyal tabakalar arasındaki eşitlikçi mesajlarına duyduğu tepki önemli bir yer tutmaktadır. Putperestlik sayesinde elde ettiği statü ve ekonomik avantajları kaybetme riski, onun İslâm'a karşı düşmanlığını daha da pekiştirmiştir. Ayrıca, İslâm'ın ahirete inancı teşvik eden ve ahlaki sapmaları eleştiren mesajları, Velîd'in dini ve sosyal yapısına ters düşmüştür.

Velîd'in İslâm'a karşı tavrı, Kureyş'in diğer önde gelenleri tarafından da desteklenmiş ve bu ortak cephe Hz. Muhammed'in ve Müslümanların Mekke'deki durumlarını zorlaştırmıştır. Velîd'in İslâm'a karşı duruşunda, yaşça büyük olması ve bu nedenle geleneksel değerlere daha sıkı bağlılık göstermesi de etkili olmuştur. Yaşlılık, onun değişime karşı direncini artırmış ve yeni bir dini kabul etme konusunda isteksizliğini pekiştirmiştir. Velîd'in İslâm'a girmemesinin sebepleri arasında, ticari ve dini imtiyazlarını kaybetme korkusu, sosyal statüsünü koruma isteği ve kabile rekabeti gibi unsurlar bulunmaktadır.

Sonuç olarak Velîd b. Muğîre'nin İslâm'a karşı duruşu, Mekke'nin dini ve sosyal yapısının korunmasına yönelik bir çaba olarak değerlendirilebilir. Velîd'in İslâm

karşıtlığı, onun bireysel çıkarları kadar, Mekke toplumunun genel çıkarlarıyla da bağlantılıdır. Ancak, İslâm'ın güçlü ve evrensel mesajı, Velîd ve onun gibi düşmanlarına rağmen hızla yayılmaya devam etmiştir. Velîd b. Muğîre'nin tarihi mirası, İslâm'a karşı direnişin bir sembolü olarak, dinler arası çatışmalar ve toplumsal değişimler bağlamında incelenmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Apak, Â. (2012). *Anahatlarıyla İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- Belâzurî, A. ibn Y. (2020). *Ensâbü'l-Eşrâf: İslam Tarihinde Öncü Şahsiyetler*. (Çev: M. Akbaş ve M. K. Yılmaz) (C. 1-4). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Bardakoğlu, A. (2001). "Kasâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 24/528-530.
- Belâzurî, E.-A. A. b. Y. b. C. (1992). *Ensâbu'l-Eşrâf*. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Cevad, A. (1968). *El-Mufassal fî-Tarihi'l-Arab Kable'l-İslâm* (C. 1-9). Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melayin.
- Çetiner, B. (2013). *Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl: Kur'an Âyetlerinin İniş Sebepleri* (4. Baskı.). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Evlaki, E. (2023). *Rasulullah'ın Hayatı*. (Çev:Heyet) (C. 1-2). Konya: Yedi Sema Yayınları.
- Ezrakî, E.-V. M. b. A. b. Ahmed. (1969). *Ahbâru Mekke* (C. 1-2). Beyrut: Dârü's-Sekâfe.
- Emiroğlu, H. T. (1971). *Esbâb-ı Nüzûl (Kur'an Ayetlerinin İniş Sebepleri ve Tefsirleri)* (C. 1-16). Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- Fayda, M. (1991). "Âtike bint Abdülmuttalib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 4/73.
- Fayda, M. (1992). *Allah'ın Kılıcı Halid Bin Velîd*. İstanbul: Çağ Yayınları.
- Fayda, M. (1997). "Hâlid b. Velîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 15/289-292.
- Fayda, M. (2013). "Velîd b. Muğîre", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 43/33-34.
- Fığlalı, E. R. (1993). "Dârünnedve", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 8/555-556.

- Hamidullah, M. (1980). *İslâm Peygamberi*. (Çev: S. Tuğ) (C. 1-2). İstanbul: İrfan Yayınevi.
- İbn Habîb, E. C. M. (2018). *Kitabu'l- Muhabber*. (Çev: Â. Apak ve İ. Güler). Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- İbn Habîb, M. (2013). *Kitabu'l-Muhabber*. Dimeşk: Mektebetü't-Tarih.
- İbn Hişâm, C. A. (2023). *Es-Sîretü'n-Nebeviyye Sîret-i İbn Hişâm*. (Çev: Mehmet Beşir Eryarsoy) (C. 1-3). İstanbul: Siyer Yayınları.
- İbn Hişâm, E. M. A. (1955). *Es-Sîretü'n- Nebeviyye* (C. 1-2). Kahire: Mektebetu Mustafâ el-Bâbî'l-Halebî.
- İbn İshak, M. (1988). *Siyer*. (Çev: S. Özel). İstanbul: Akabe Yayınları.
- İbn İshak, M. b. İ. b. Y. (1976). *Siretu İbn İshak*. Rabat: Merkezü'd-Dirasat ve'l-Ebhas ve İhyai't-Türas.
- İbn Kesîr, E. F. (2009). *Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsîri*. (Çev: B. Karlığa ve B. Çetiner) (C. 1-16). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbn Kuteybe, E. M. A. b. M. (1960). *El- Maârif*. Kahire: Dar'ul- Maârif.
- İbn Sa'd, E. A. M. (1960). *Et-Tabakatu'l-Kübrâ* (C. 1-8). Beyrut: Dâru Sâdır.
- İbn Sa'd, E. A. M. (2019). *Siyer*. (Çev: M. K. Yılmaz ve M. Polat). İstanbul: Siyer Yayınları.
- Kandemir, M. Y. (2012). "Ümmü Seleme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 42/328-330.
- Kapar, M. A. (1994). "Ebû Cehil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 10/117-118.
- Kapar, M. A. (2003). "Mahzûm (Benî Mahzûm)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 27/402-403.
- Kara, C. (2016). "Putperest Arapların Dinlerini Temellendirmede Hz. İbrahim Tasavvurunun Etkisi". *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(7), 189-208.
- Karaman, H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K. ve Gümüş, S. (2023). *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (C. 1-5). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Khanfar, W. (2021). *İlk Bahar*. (Çev: M. Y. Solak ve H. Hacak). İstanbul: Vadi Yayınları.
- Kurtubî, M. b. A. (2000). *El-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an*. (Çev: M. Beşir Eryarsoy) (C. 1-20). İstanbul: Buruç Yayınları.

- Mukâtil bin Süleyman. (2006). *Tefsîr-i Kebîr*. (Çev: M. Beşir Eryarsoy) (C. 1-4). İstanbul: İşaret Yayınları.
- Özkuyumcu, N. (1998). "Hilf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 18/29-30.
- Râzi, F. (1992). *Tefsir-i Kebir Mefâtihi'l-Gayb*. (Çev: S. Yıldırım ve L. Cebeci) (C. 1-23). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sarıcık, M. (2021). *İnanç ve Zihniyet Olarak Cahiliye* (3. Baskı). Isparta: Hilal Ofset Matbaası.
- Sarıçam, İ. (2007). *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. (5. Baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Suyûtî, C. A. b. E. B. (t.y.). *Lübâbu'n-Nukûl fî Esbâbi'n-Nuzûl*. Kahire: Mektebetü't-Ticâriyye el-Kubrâ.
- Süheylî, A. (1970). *Er-Ravdu'l-Unuf* (C. 1-7). Kahire: y.y.
- Süheylî, A. b. A. (2023). *Er-Ravdü'l-ünüf*. (Çev: Mehmet Beşir Eryarsoy) (C. 1-4). İstanbul: Siyer Yayınları.
- Taberî, E. C. M. b. C. (1996). *Taberî Tefsîri*. (Çev: K. Aytekin ve H. Karakaya) (C. 1-9). İstanbul: Hisar Yayınevi.
- Ya'kubi, A. b. E. Y. b. C. (1942). *Tarihu'l- Ya'kubî* (C. 1-3). Necef: Mektebetü'l-Haydariyye.
- Watt, W. M. (2016). *Hz. Muhammed Mekke'de*. (Çev: S. Kalkan) (1. Baskı). İstanbul: Kuramer Yayınları.
- Watt, W. M. (2017). *Hz. Muhammed'in Mekkesi*. (Çev: M. A. Ersin) (2. Baskı). İstanbul: Kuramer Yayınları.